

AKTIVNOSTI ZA STAREJŠE V MO KRANJ

Activities for the Elderly in the Municipality of Kranj

Barbara Bizjan
Šolski center Kranj, Kranj
bbbizjan@gmail.com

Povzetek

V Sloveniji prevladujočo obliko skrbi za starejše predstavlja institucionalna oskrba v domovih, skupnostna oskrba je skromnejša. Tudi na področju skrbi za stareje postaja pomembno načelo deinstitutionalizacije. Razloge za (ne)dostopnost teh oblik gre iskati v pomanjkanju ponudbe na področju skupnostne oskrbe, ki je, med drugim, pogojena tudi s finančnimi možnostmi lokalnega okolja. V MO Kranj obstajajo institucionalne in neinstitutionalne oblike, ki jih je smiselno medsebojno povezati in jih predstaviti vsem generacijam. Več pozornosti je potrebno nameniti vse številčnejšim starim ljudem, njihovim različnim potrebam, prilagajanju okolja ter omogočanju vključevanja v dejavnosti, ki jih ohranjajo aktivne in prispevajo h kvaliteti njihovega življenja.

V okviru višješolskega strokovnega študija Organizator socialne mreže smo pri predmetu Življenjski svet starega človeka po konceptu mednarodnega programa Starostnikom prijazna mesta (Age-friendly cities), nastalem na pobudo Svetovne zdravstvene organizacije, izvedli raziskavo Starosti prijazen Kranj. Ogledali smo si stavbne in zunajstavnne površine, možnosti dostopa do nekaterih ustanov ter možnosti uporabe javnega prometa v mestu. Raziskava je bila opravljena v juniju 2013 in v januarju 2015. Glavne ugotovitve: v Kranju je potrebno več pozornosti posvetiti dostopnosti trgovin, lokalov, javnih ustanov, bančnih avtomatov, javnih WC – jev in drugih površin, zato predlagamo, da MO Kranj pristopi k projektu Starosti prijazna mesta.

Ključne besede: starejši, aktivnosti za starejše, starosti prijazno okolje, Mestna občina Kranj

Abstract

In Slovenia the predominant form of care for the elderly is in institutions, while community care is rather limited. However, also in this field, the principle of de-institutionalization is gaining importance. The reasons for the (non)availability of these forms can be attributed to a shortage of supply in the field of community-based care, which is, among other things, also conditional on financial possibilities of the local environment. In the Municipality of Kranj there are institutional and non-institutional forms that should be interconnected and presented to all generations. More attention should be paid to increasing number of elderly people, their different needs, adaptation of to the environment and integration into activities, which maintain their activeness and contribute to the quality of their lives.

In the context of the graduate vocational studies Organizer of Social Network and in the framework of the subject Life of the Elderly, following the concept of the international program of Age-friendly Cities, which is an initiative of the World Health Organization, a research Age-friendly Kranj has been conducted. Buildings and external surfaces, access to certain facilities and the possibility of using public transport in the city have been examined. Research was conducted in June 2013 and January 2015. Main findings: in Kranj it is necessary to pay more attention to the accessibility of shops, restaurants, public institutions, ATMs, public toilets and other areas, so we suggest Municipality of Kranj to engage in the project Age-friendly Cities.

Keywords: *elderly, activities for the elderly, age-friendly environment, Municipality of Kranj*

Uvod

Namen prispevka je spodbuditi izvajalce dejavnosti in storitev za stare ljudi v lokalnem okolju k medsebojnemu povezovanju, sodelovanju in ustvarjanju različnih oblik aktivnosti, namenjenih vse številčnejši populaciji starejših ter jih spodbuditi k delovanju v smeri starosti prijaznemu Kranju, tudi s formalno priključitvijo MO Kranj in okolice k projektu Starosti prijazna okolja. Izvajalcev različnih dejavnosti za starejše je v Kranju in njegovi okolici lepo število, gre tako za oblike institucionalne skrbi za starejše, kot tudi za dejavnosti različnih nevladnih organizacij, vendar med njimi ni organizacije, ki bi vse obstoječe izvajalce dejavnosti za starejšo populacijo medsebojno povezovala, spodbujala k sodelovanju, ter zbirala in posredovala informacije o njihovih programih in aktivnostih.

Osrednji del

1. Staranje

Staranje je proces vsakega živega bitja, vendar se ga večinoma ljudje ne zavedamo, dokler se ne pričnemo soočati z nekaterimi zunanjimi znaki in odzivi telesa, ki se začne spreminjati v smeri upadanja in nas postavijo pred dejstvo, da so določen izgled, delovanje in način življenja preteklih obdobij prešli v novo, drugačno fazo, ki jo pogosto poimenujemo tretje življenjsko obdobje.

Kljub temu, da gre za naraven cikel, se ljudje in okolje v katerem bivamo, različno odzivamo na kronološko starost, ki jo v Sloveniji definiramo s 65 letom. Takrat nam skladno z našo zakonodajo s področja socialnega varstva pripada pravica do storitve oskrbe v institucionalnem varstvu. V MO Kranj ter znotraj UE Kranj je za to dobro poskrbljeno (več izvajalcev institucionalne oskrbe). Funkcionalno imamo s staranjem težave, ko se telo zaradi starosti in/ali bolezni odziva tako, da so potrebne vedno večje in pogostejše prilagoditve ožjega in širšega življenjskega okolja. Spremembe in prilagoditve pogosto doživljamo tudi kot omejitve in zato pomembno vplivajo na kakovost življenja v tem obdobju.

2. Rast prebivalstva, rast števila starejših

Število prebivalstva se povečuje v svetovnem, evropskem, slovenskem merilu in tudi MO Kranj in ostale občine v okviru UE Kranj pri tem niso izjema. V splošnem so razlogi za rast prebivalstva manjše število rojstev, daljšanje življenjske dobe, ki je posledica boljših življenjskih pogojev in zdravstvene oskrbe ter migracij prebivalstva. V Sloveniji se je spremljanje števila prebivalstva pričelo v sredini 19. stoletja s prvimi popisi prebivalstva in tokovi rasti in upadanja prebivalstva pa so bili podobni kot v ostalih evropskih državah (v obdobjih večje blaginje in blagostanja naraščanje ter v obdobju svetovnih in političnih kriz upadanje ter zaradi nekje boljših pogojev migracije).

Naraščanje prebivalstva pomeni tudi večanje števila starih ljudi, pri čemer mednje uvrščamo osebe, stare 65 in več let. Proces naraščanja števila starejšega prebivalstva in zmanjševanje števila mladih se je pričel v Evropi in tudi Sloveniji v 80 – tih letih prejšnjega stoletja in se bo po predvidevanjih (vir) nadaljeval do leta 2060.

Razpotnikova (2012) navaja, „da so leta 1990 osebe v starosti 65 ali več let predstavljale 13,7 % vseh prebivalcev današnje EU, v Sloveniji je bil ta delež 10,6 %. Leta 2010 je bil delež starejših v celotni EU 17,4 %, v Sloveniji pa 16,5 %, v obdobju med letoma 1990 in 2010 se je delež starejših najbolj povečal prav v Sloveniji.

Od leta 1991 se je v Sloveniji pričakovano trajanje življenja ob rojstvu podaljšalo, in sicer za moške za 7,1 leta in za ženske 5,5 leta. Leta 2011 rojeni prebivalec Slovenije lahko pričakuje, da bo dočakal 76,6 leta, prebivalka pa 82,9 leta. Hkrati s pričakovanim trajanjem življenja ob rojstvu se podaljšuje tudi pričakovano trajanje življenja pri starosti 65 let. Leta 2009 je povprečni prebivalec EU pri 65 letih lahko pričakoval, da bo živel še 17,3 leta, 65-letnica še 20,9 leta, v Sloveniji pa nekoliko manj: 16,4 leta oz. 20,5 leta.“

Razpotnikova navaja tudi, da naj bi kljub povečanju rodnosti v zadnjih letih, leta 2035 bilo v Sloveniji 2 x večje število starih kot mladih prebivalcev.

Rast prebivalstva in večanje števila starejših je vplivalo tudi na oblikovanje politik, ki naj bi zmanjšale negativne vplive vedno manjšega števila mladih, delovno aktivnih ljudi in povečanje števila delovno neaktivnega prebivalstva, ter vplivalo na zahteve po preoblikovanju našega zdravstvenega, pokojninskega sistema, sistema socialnega varstva, gospodarstva, ...

Odnos družbe do starosti in starejših se je spremenil in če se pred 20 leti o pomembnosti kvalitete življenja po prenehanu delovne aktivnosti ni govorilo, se sedaj veliko več pozornosti namenja prav temu. V današnji družbi je postalo nesprejemljivo diskriminiranje zaradi starosti, veliko več pozornosti se namenja ustreznemu odnosu do starejših na vseh področjih.

2.1 MO Kranj in druge občine znotraj UE Kranj v številkah

Poglejmo si aktualno situacijo v Kranju in ostalih občinah UE Kranj. Za primerjavo navajamo tudi podatke za celotno Slovenijo.

Tabela 1 – Število prebivalcev Slovenije in UE Kranj v januarju 2015

Povzeto 20. 09. 2015 z:

<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/DataSort.asp?Matrix=05C4002S&timeid=20159262868&lang=2&noofvar=4&numberstub=2&NoOfValues=1>

SLOVENIJA	2062874
Cerklje na Gorenjskem	7364
Jezerko	645
Kranj	55857
Naklo	5299
Preddvor	3579
Šenčur	8554

Pričakovano ima največ prebivalcev v UE Kranj MO Kranj, najmanj pa občina Jezerko, glede na obravnavano tematiko nas še posebej zanimajo podatki za osebe, starejše od 65 let, zato v nadaljevanju pogledimo zbrane podatke za Slovenijo, MO Kranj in UE Kranj v prvem polletju leta 2015:

TABELA 2 – Delež prebivalcev, starejših od 65 let v Sloveniji, MO Kranj in UE Kranj januarja 2015

Povzeto 20. 09. 2015: z

<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/DataSort.asp?Matrix=05C4006S&timeid=2015923503084&lang=2&noofvar=4&numberstub=2&NoOfValues=1>

in

<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/DataSort.asp?Matrix=05C4004S&timeid=2015923515531&lang=2&noofvar=4&numberstub=2&NoOfValues=8>

	Število prebivalcev	Število starejših od 65 let	Delež starejših od 65 let
Slovenija	2062874	217970	10,6
MO Kranj	55857	9697	17,4
UE Kranj	81298	14007	17,2

Iz podatkov sledi, da je v Sloveniji delež prebivalcev, starejših od 65 let 10,6 %. V MO Kranj je ta delež 17,4 % in v celotni UE Kranj 17,2 %. Delež starejših od 65 let je v MO Kranj in UE Kranj visoko nad državnim povprečjem, zato je potrebno več pozornosti posvetiti kakovosti njihovega

življenja.

3. Starosti prijazen Kranj

V okviru višješolskega strokovnega študija Organizator socialne mreže na Šolskem centru Kranj smo v okviru predmeta Življenjski svet starega človeka v študijskih letih 2012/13 in 2014/15 s študenti 2. in 3. letnika izvedli raziskavo, ki smo jo poimenovali Starosti prijazen Kranj. Za predlogo smo uporabili koncept „Starosti prijaznih mest - Age-friendly cities“ (WHO). To je mednarodni program Svetovne zdravstvene organizacije Age-friendly cities, katerega namen je mestom pomati pri soočanju z dvema globalnima trendoma – vse večjim številom starih ljudi in vedno večjo urbanizacijo.

Začetki programa segajo v leto 2005, v Sloveniji je z uvajanjem programa Starosti prijazna mesta v prišel Inštitut Antona Trstenjaka v letu 2008, ki je tudi koordinator slovenskih starosti prijaznih mest. V program so vključena mesta: Ljubljana, Maribor, Celje, Velenje, Ruše, Ravne na Koroškem in občine Kostel, Kobarid, Ivančna Gorica, Novo mesto, Šentrupert, saj se je program razširil na starosti prijazna okolja.

„Starosti prijazno mesto je vključujoče in dostopno urbano okolje, ki promovira aktivno staranje.“ Program „Starosti prijazno mesto“ se osredotoča na 8 področij:

- Stavbne in zunajstavnne površine;
- Prevoz;
- Bivališča;
- Družabno življenje;
- Spoštovanje in vključevanje v družbo;
- Družabno angažiranje in zaposlitev;
- Občevanje in obveščanje;
- Storitve skupnosti in zdravstvenih služb.

V okviru omenjene raziskave je bil zaradi lažjega prepoznavanja uporabljen vprašalnik za področje stavbnih in izvenstavbnih površin, na katerem je bilo potrebno označiti, ali trditve držijo:

- Javne površine so čiste in prijetne.
- Zelenih površin in klopi na prostem je dovolj, so lepo vzdrževane in varne.
- Pločniki so lepo vzdrževani, brez ovir in samo za pešce.
- Pločniki so zasnovani tako, da na njih ne drsi, da so dosti široki za invalidske vozičke in da imajo robniki klančine do ravni cestišča.
- Prehodov za pešce je dovolj in so varni za ljudi z različnimi stopnjami in vrstami zmanjšane telesne sposobnosti, niso spolzki, so opremljeni z vidnimi in zvočnimi signali in dajejo na voljo zadosti časa za prečkanje.
- Vozniki puščajo pešcem prednost v križiščih in pred prehodi za pešce.
- Kolesarske steze so ločene od pločnikov in drugih hodišč.
- Zunajstavnih varnosti se pomaga z dobro ulično razsvetlavo, policijskimi patroljami in izobraževanjem lokalne skupnosti.
- Storitve so dostopne in blizu skupaj.
- Poskrbljeno je za storitvene ugodnosti strankam, ki jim gre posebna pozornost, npr. z ločenimi čakalnimi vrstami ali postrežnimi pulti za starejše.
- Poslopja so dobro označena z napismi tako na fasadi kot v notranjščini, imajo dovolj sedežev in toalet, dostopna dvigala, klančine, ograje in stopnice ter nespolzka tla.
- Javnih stranišč je znotraj in zunaj stavb dovolj in so čista, dobro vzdrževana in zlahka dostopna.

3.1 Skupne ugotovitve izvedenih nalog v obeh obdobjih:

- V Kranju so trgovine in lokali težko dostopni gibalno oviranim osebam, saj so dostopi urejeni večinoma s stopnicami, nekatere od klančin so prestrme.

Med eno in drugo izvedbo je prišlo do sprememb namembnosti trgovin v mestnem jedru, odprta je bila ena trgovina z obutvijo, ki ima ustrezen dostop.

- Javne zgradbe imajo večinoma vhode za gibalno ovirane osebe urejene tako, da je dostop do njih oddaljen ali je možen le deloma (npr. v prvi del stavbe). Dvigal in ramp večinoma nimajo nameščenih, so pa ustrezno in večinoma dovolj prepoznavno označene.

- Dostop do lekarne je ustrezno urejen.

- Bankomati, čeprav so številni, so težje dostopni osebam na invalidskih vozičkih, saj so večinoma nameščeni previsoko ali pa je dostop do njih onemogočen zaradi arhitektonskih ovir.

- AED defibrilatorji v središču mesta so nedostopni po tem, ko organizacije, ki jih imajo, zaprejo svoja vrata in slabo prepoznavni. Lažje dostopni so le defibrilatorji v trgovskih centrih, ki pa ob zaprtju le-teh prav takoo niso uporabni.

- V mestnem jedru je malo javnih wc –jev, le ti niso lahko dostopni, poznati je potrebno, po kateri poti je dostop omogočen osebam, ki so gibalno ovirane.

- Javni promet: v času med obema izvedbama raziskave se je stanje v mestnem prometu izboljšalo. Avtobusi so prilagojeni tudi za dostop z invalidskimi vozički, vozijo pogosteje, kot so vozili v letu 2013. Vožnja z enega na drugi konec mesta lahko vseeno traja daljši čas (običajno pešec, ki nima težav v gibanju, pot z enega konca mesta opravi hitreje, kot nekdo, ki se na isti konec mesta odpravi z avtobusom), tudi na prevoz je predvsem v popoldanskem času potrebno čakati daljši čas. Na avtobusnih postajališčih so nameščene klopi, ki olajšajo čakanje.

Žal so vozni redi nameščeni zelo visoko, kar otežuje pogled nanje z iz invalidskega vozička. Ustrezneje bi bilo tudi, da bi bili oblikovani večje.

Število taksistov bi lahko bilo večje, saj je v času trajanja naloge taxi službo opravljal le en voznik.

- V mestnem središču je nameščenih primerno število klopi, ki omogočajo počitek. Njihova višina je ustrezna, večinoma imajo tudi naslonjala.

- Samo mestno središče je zaprto za promet, omogočena je dostava ob določenih urah, ter dostop stanovalcem v mestu. Sicer so prehodi za pešce ustrezno označeni in prehodi s pločnikov preko ceste nivojsko urejeni. Javne površine so čiste, razsvetljava v nočnem času bi lahko bila močnejša.

3.2 Predlogi za izboljšave:

Da bi bil Kranj starejšim prijaznejše mesto, bi bilo potrebno upoštevati naslednja priporočila:

- ureditev dostopov v javne zgradbe vsem ne glede na gibalno oviranost,
- ureditev vhodov v objekte (kljuge, dobro označena steklena vrata, ipd.),
- močnejša osvetlitev mesta v nočnem času, kjer so nivojske spremembe tal,
- ureditev dostopnosti bankomatov,
- razpoložljivost AED defibrilatorjev tudi izven delovnega časa ustanov oz. namestitvev na dobro označenih javno dostopnih mestih,
- povečanje števila javnih WC z ustreznim dostopom,
- ureditev avtobusnih postajališč,
- večje število taxistov.

Zaključek

Število starejših prebivalcev v MO Kranj in UE Kranj je veliko v primerjavi z deležem starejših od 65 let v Sloveniji in bo tudi v prihodnje naraščalo. Kakovosti njihovega življenja je potrebno posvetiti več pozornosti. S študenti programa Organizator socialne mreže smo analizirali prilagojenost ter dostopnost stavbnih in izvenstavbnih površin starejšim osebam. Področja, na katera smo bili pozorni, sodijo v sklop 8 področij, katerih realizacija pomeni, da izpolnjujejo pogoje za vpis med Starosti prijazna mesta in s tem prispevajo h kvaliteti življenja starejših. Ugotovili smo, da je v mestu potrebno boljše urediti dostope do lokalov, trgovin in drugih javnih zgradb, povečati število vsem dostopnih javnih wc-jev, bankomatov in AED defibrilatorjev, izboljšati nočno osvetlitev mesta, poskrbeti za boljšo vidljivost informacij o avtobusnih prevozih ter omogočiti izvajanje prevozov več taxistom.

Predlagamo, da tudi MO Kranj in ostale občine UE Kranj pristopijo k mednarodnemu programu Starosti prijazna mesta oz. okolja ter s tem bistveno prispevajo k izboljšanju življenjskih pogojev in zadovoljstvu vedno številčnejše populacije oseb, starejših od 65 let.

Viri

- Razpotnik, B. (online). Vse več starejših. (citirano 20. 09. 2015). Dostopno na naslovu: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5044>
- Starosti prijazna mesta in občine. (online). Inštitut Antona Trstenjaka. (citirano 20. 09. 2015). Dostopno na naslovu: www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/projekti/9.html
- Statistični urad republike Slovenije. (online). Podatki o starosti in spolu prebivalstva po občinah. (citirano 20. 09. 2015). Dostopno na naslovu: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#05
- WHO. (online). Age freindly cities. (Citirano 20. 09. 2015). Dostopno na naslovu: www.who.int/ageing/age-friendly-wolrd/en/
- Zakon o socialnem varstvu (online). (Citirano 20. 09. 2015). Uradni list RS. št.3/2017.

D
o
s
t
o
p
n
o

n
a

n
a
s
l
o
v
u
:

HYPERLINK "https://www.uradni-list/content?id=77822" <https://www.uradni->

l
i
s
t
/
c
o
n
t
e
n
t
?
i
d
=
7
7
8